

Павленко В.В. А.С. Макаренко про роль батьківського авторитету у вихованні дітей // Національна освіта у контексті творчості А. Макаренка: Зб. наук. праць /За ред. проф. М. В. Левківського. – Житомир: ЖДЦНТІЕІ, 2003.– С. 97-99.

**Павленко В.В.,
Житомирський педуніверситет**

**А.С. МАКАРЕНКО ПРО РОЛЬ БАТЬКІВСЬКОГО АВТОРИТЕТУ
У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ**

У “Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти” визначено, що родина є основою держави. Родинне виховання – це природна та постійно діюча ланка виховання, що обумовлює розвиток людини на всіх стадіях життя.

Дуже важливу роль в процесі сімейного виховання займає авторитет батьків. Під батьківським авторитетом прийнято розуміти заслужене повне довір'я дітей, яке дозволяє батькам впливати на них у потрібному напрямку. Авторитет батьків означає здатність і можливість так впливати на дітей, що б ті без усяких виконували усі необхідні доручення і вимоги, бачили у батьках свій ідеал і приклад для наслідування. “...Суть авторитету – писав А.С. Макаренко, - у тому й полягає, що він не вимагає ніяких доказів, що він приймається як безсумнівна гідність старшої людини, як її сила і цінність, видима, так би мовити, простим дитячим оком.”

У більшості випадків рівень батьківського впливу прямим виміром не піддається, проте існують непрямі його показники - це характер поведінки і рівень слухняності дітей. В одній сім'ї діти без усякого натиску піддаються батьківському впливу, в іншій – це робиться з великими зусиллями, супроводжується прихованими чи відвертими конфліктами, а в третій – батьківські вимоги взагалі відкидаються. Без сумніву, що усі три випадки характеризують рівень батьківського авторитету в цих сім'ях та ступінь їхнього впливу на результат сімейного виховання.

Сила батьківського авторитету полягає, перш за все, у високій і чистій, в найповнішому розумінні цього слова, моральності батьків, в усіх її проявах. Якщо батьки живуть повним, активним, творчим життям, якщо їхня поведінка і окремі дії та вчинки диктуються високими громадянськими якостями, якщо вони у відповідній формі проявляються й у внутрішньо сімейних стосунках, - усе це формує у дітей почуття пошани і поваги до батьків, щирі бажання і потребу наслідувати їх. Звідси й природне прагнення дітей все робити так, як просять, радять і, зрештою, роблять самі батьки. Звідси ж прагнення не засмучувати батьків своєю неслухняністю. Тому одним із шляхів формування батьківського авторитету є правдива інформація про їхні успіхи у виробничо-трудоій діяльності, інформація, яка виховує повагу до праці і до людей праці – батьків.

Дуже важливою умовою завоювання дійсного авторитету слугують стосунки батька і матері у сім'ї. Взаємна повага, любов, дружба, щоденна допомога одне одному є прикладом найкращих людських стосунків. Саме у такій атмосфері й формується життєрадісна і активна дитяча особистість.

Батьки повинні знати чим живе, цікавиться, що любить, що не любить, чого бажає і чого не бажає їх дитина, з ким товаришує, що читає, як справи у школі, які труднощі. Діти повинні про все розповідати самі й, особливо важливо, щоб вони були зацікавлені у тому, щоб батьки це знали.

Це авторитет знання, який веде до авторитету допомоги. Часто дитина не знає, як слід вчинити, і батьки повинні прийти на допомогу. Батьківська допомога має бути

ненав'язливою, не набридливою, яка стомлює, принижує. У деяких випадках слід дати дитині можливість самій вийти із важкого становища, але слідкувати, як дитина вирішує цю операцію, не дати їй заплутатись і прийти у відчай. Іноді достатньо того, щоб дитина відчувала батьківську увагу і довіру до неї. Нехай дитина відчує вашу присутність поруч із собою, вашу турботу і підтримку, але хай знає, що ви не збираєтесь усе за неї робити, і знімаєте з неї відповідальність.

Проте, на жаль, є у нас і такі сім'ї, де батьки не користуються повагою у власних дітей і тому намагаються відновити її штучно, педагогічно невинувато, іноді за будь-яку ціну. Як це відбувається і в чому полягає антипедагогічна сутність і шкідливість таких авторитетів?

Формування й утвердження псевдоавторитету авторитету батьків свого часу дуже вдало і досить повно розкрив А.С. Макаренко. До таких авторитетів він відносив: авторитет придушення, віддалення, чванства, педантизму, резонерства, любові, доброти, дружби, підкупу та ін.

Авторитет придушення іноді називають авторитетом деспотизму. Основний засіб у його утвердженні – залякування. Щоб діти слухалися, треба, щоб вони боялися. Для цього, кажуть деякі батьки, які узяли на озброєння подібний вид стосунків із дітьми, дітей треба бити і як найчастіше. Жорстокість є для них єдиним надійним, перевіреним засобом виховання.

У дитини розвивається страх перед фізичною розправою, прихована образа, неприязнь до батьків. Це спонукає дитину на брехню і боягузтво, породжує у неї жорстокість.

Дуже поширений авторитет “резонерства”. Деякі батьки вважають, що коли вони щоденно читатимуть дітям нотації, повчатимуть їх, то цим сформуєть у них необхідні моральні якості і навіть викличуть до себе повагу – виростуть в очах дітей.

Моралізування ж батьків викликають у дітей лише нудьгу й бажання скоріше позбутися обтяжливих розмов. А потім вони вже не вислуховують батьківські моралі мовчки, а сперечаються з ними, іноді говорять грубощі, а також намагаються робити “на зло”. А батьки не можуть зрозуміти, чому діти раптом стали такими нестриманими, неслухняними.

За словами А.С. Макаренка, набагато шкідливіший за всі інші види псевдоавторитету батьків – є авторитет чванства. Деякі люди вважають, що вони є найзаслуженішими, найважливішими діячами, і підкреслюють цю важливість на кожному кроці, у тому числі і перед своїми дітьми. Така позиція батьків може призвести до формування у дітей таких негативних рис, як гордовитість, зарозумілість, неповага до інших людей, тощо.

Важливою умовою ефективності сімейного виховання є знання батьками вікових та індивідуальних особливостей розвитку своєї дитини. Ці особливості з віком змінюються, а зміни, що виникають, підпорядковуються цілком певним закономірностям, які вивчаються психологією та педагогікою. Тому в організації подібної роботи треба спиратися на наукові досягнення.

Соціологи відзначають той факт, що сім'я особливо чутлива до будь-якого роду реформаторських змін державного масштабу, наприклад, безробіття, ріст цін тощо. У зв'язку з цим виникають нові нетипові проблеми виховного характеру. Невпевнені в собі батьки перестають бути авторитетом і зразком для своїх дітей. Авторитет матері змінюється залежно від сфери її діяльності. Підлітки часом виконують неprestижну, некваліфіковану роботу, але вигідну в грошовому відношенні, і їхній заробіток може наблизитися до заробітку батьків, чи навіть перевищувати його. Це один з факторів, що сприяють падінню авторитету батьків в очах підлітка. Подібна тенденція не тільки скорочує виховні можливості родини, але і призводить до зниження інтелектуального потенціалу суспільства.

Література

1. Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти. – К., 1996. – С.9-10.
2. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів. – Харків, 1997.

3. Макаренко А.С. Книга для батьків. – К.: Рад. шк., 1982.
4. Макаренко А.С. О родительском авторитете. – М., 1981.
5. Рожков М.И., Байбородова Л.В. Организация воспитательного процесса в школе: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – С.58-72.
6. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996.